

EVALUACIJA PROGRAMA SEKSUALNE EDUKACIJE ODRASLIH OSOBA S UMJERENOM I TEŽOM MENTALNOM RETARDACIJOM

DANIELA BRATKOVIĆ • BORKA TEODORVIĆ

primljeno: ožujak 1999.
prihvaćeno: studeni 2000.

Izvorni znanstveni članak
UDK: 376.4

Potreba za seksualnom edukacijom osoba s mentalnom retardacijom višestruko je argumentirana i u kontekstu ostvarivanja osnovnih ljudskih prava ovih osoba i s obzirom na znanstvene spoznaje o značajkama njihova spolnog razvoja i ponašanja. Ona se u svijetu provodi u različitim oblicima, pokazujući pozitivne učinke u razvoju svijesti i usvajanju znanja o spolnosti ovih osoba, kao i njihovu osposobljavanju za socijalno primjereno i odgovorno seksualno ponašanje. U radu su prezentirani podaci istraživanja u kojem se prvi puta u nas eksperimentalno ispitala učinkovitost primjene programa seksualne edukacije u radu s osobama s umjerenom i težom mentalnom retardacijom u pogledu usvojenosti znanja o spolnosti. Primijenjen je komponentni model analize promjena na uzorku ispitanika opisanom skupom kvantitativnih varijabli. Dobiveni rezultati potvrdili su hipotezu o učinkovitosti primjene programa.

Ključne riječi: mentalna retardacija, spolnost, seksualna edukacija

UVOD

Jedno od osnovnih područja života koja obilježavaju odraslu dob je zadovoljavanje spolnih potreba. Odrasla osoba teži ka zadovoljavanju tih potreba i u svrhu osobnog zadovoljstva i u svrhu socijalizacije i reprodukcije, no da bi se to moglo ostvariti potrebni su određeni preduvjeti. Kad govorimo o osobama s težom mentalnom retardacijom (pod pojmom teže mentalne retardacije ovdje podrazumijevamo umjereni i teži stupanj mentalne retardacije), tom području njihova života u našim se uvjetima stručnog tretmana ne pridaje dovoljna važnost. Iako je to u svijetu već razvijeno područje istraživanja i djelovanja, u nas ne postoji sustavno stvaranje objektivnih preduvjeta koji bi omogućili ovim osobama potpunije zadovoljavanje spolnih potreba i ostvarivanje spolnih prava. Jedan od tih preduvjeta je i seksualna edukacija, kao oblik strukturirane pomoći i podrške osobama s mentalnom retardacijom u navedenom području.

Tendencije postojećih istraživanja u svijetu pokazuju da u osoba s težom mentalnom retardacijom u pravilu ne postoje odstupanja

u tjelesno-biološkom aspektu spolnog razvoja u odnosu na osobe bez teškoća u razvoju (Salerno i dr., 1975; Monat, 1982; Mitchell, 1985; Sugar, 1990). Izuzetak su osobe u kojih su prisutni specifični sindromi kao što su Turnero i Klinefelterov sindrom, a u nekim reproduktivnim obilježjima i osobe sa Downovim sindromom.

Istraživanja, pak, svijesti i znanja o spolnosti kao i obilježja seksualnog ponašanja ovih osoba upućuju na posebne značajke psihosocijalnog aspekta njihova spolnog razvoja, koje se manifestiraju kao teškoće razumijevanja vlastite spolnosti i njezinog primjerenog izražavanja u odnosu s drugima. Pokazalo se da je i u osoba s težom mentalnom retardacijom seksualnost važan aspekt identiteta i cjelokupnog razvoja, da one izražavaju seksualne potrebe kao i da doživljavaju različita spolna iskustva (Craft, A., 1983; Craft, 1987; Brantlinger, 1988, Pueschel i Scola, 1988, prema Baker, 1991; Heshusius,

* Kontakt adresa: Mr.sc. Daniela Bratković, ERF, Kušlanova 59a, Zagreb.